

THE ESSENCE OF THE CONCEPT OF SOVEREIGNTY ACCORDING TO GEORG JELLINEK

Asst. Prof. Ivelin Velchev,
Faculty of Law, Public Law
“Angel Kanchev” University of Ruse
Tel.: 0889 261 356
E-mail: ivelchev@uni-ruse.bg

Abstract: *Sovereignty has historically emerged as a political understanding and reflection of the actual regularity in the development of society, which regularity subsequently acquires a legal dimension.*

According to Jellinek, in antiquity it was not possible to fully understand sovereignty due to the absence of "opposites between state power and other authorities." The state must win its right to exist from the church, the Roman Empire and the large feudal lords. It is in this struggle that Jellinek sees the birth of sovereignty.

Keywords: *State, Sovereignty, Church, Monarch*

ВЪВЕДЕНИЕ

За изясняване на понятието суверенитет, повече от колкото при другите основни понятия свързани със същността на държавата, е необходимо да се изследва и проследи неговото историческо развитие. При това е необходимо да се изясни не „литературното“ развитие на понятието, а преди всичко да се изяснят историко-политическите условия, от които се е развило. Суверенитетът исторически възниква като политическо разбиране и отразяване на действителната закономерност в развитието на обществото, която в последствие придобива правно измерение.

За да разберем и вникнем в съдържанието на понятието суверенитет, в неговата съвременна, сложна, глобална същност ние ще разгледаме и анализираме възприемането му от страна на Георг Йелинек.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Характерен признак на държавата, който я отличава от другите човешки организации, е нейната самодостатъчност.²² Античното разбиране на това понятие се различава и няма нищо общо със съвременното разбиране за суверенитета. Самодостатъчността, като свойство на държавата, се свързва със стремежа на държавноорганизираното общество към пълно задоволяване на потребностите. За да се постигне това е необходимо държавата да се конструира по такъв начин, че да не се нуждае в своето съществуване от друга общност или друга държава. От тази гледна точка „независимото“ съществуване на държавата се явява необходимо условие за нейното битие.

От самодостатъчността не произтичат последствия за обема и предела на властта в отделната държава. Самодостатъчността не е правова, а етична категория.

Според Йелинек в Древността не е било възможно пълното разбиране на суверенитета поради отсъствието на „противоположностите между държавната власт и други власти”.²³

За разлика от античните държави на средновековната държава се налага да води „борба за самостоятелност” с три сили. Своето право на съществуване държавата трябва да извоюва на първо място от църквата, на второ от Римската империя и на трето от крупните феодали. Именно в тази борба, Йелинек вижда раждането на суверенитета. Подобна е тезата и на Л. Владикин.²⁴

Йелинек определя три етапа в борбата между държавата и църквата през Средновековието. Държавата подчинена на църквата, държавата равнопоставена на църквата и

²² Тук имаме предвид държавните образувания в Античността.

²³ Йелинек, Г., *Общее учение о государстве*, С. Петербург, 1908, с. 321.

²⁴ Владикин, Л., *Общо учение за държавата*, С., 2007, с. 276 и сл.

държавата над църквата. Зараждащата се юриспруденция поставя началото на нови теоретични обяснение на държавата, които отделят по-голямо внимание на реалните съществуващи отношения в обществото. Това налага формирането на конструкти, които се различават от официалната теория на църквата за същността на държавата. Възниква необходимостта да се разбере държавната власт, като един от съществените елементи на държавата. Това води до формиране на познания за правната природа и правните особености и характеристики на държавата.²⁵

Втората сила, противопоставяща се на идеите за самостоятелна държава, се явява Римската империя. Господстващото разбиране е, че всички християнски държави *de jure* са подчинени на империята. Императорът притежава цялата власт в определената територия. Въпреки извоювана относителна самостоятелност на отделни владетели не трябва да се омаловажава едно неоспоримо право на императора. Единствено той може да провъзгласява владетел за крал, което е свързано и с привилегии съпътстващи титлата. Постепенно, под влиянието на преоткритото учение на Аристотел и познанието за устройството на полисите в Древна Гърция, се формират идеи за независима държава. За обяснение природата на държавната власт и връзката между отделните самостоятелни държави става необходимо изграждането на ново разбиране за протичащите процеси.²⁶

Нарастващата прогресивно свобода на градовете в единство със самостоятелността на ленните владетели създава състояние, което се приближава до отсъствие на държава. Тези процеси водят до дестабилизация и са предпоставка за борбата на монарха за вътрешно независима държавна власт. Първоначално кралете разширяват своя домейн, което укрепва положението им спрямо бароните. В ръцете на краля е отново върховната съдебна власт, която се подпомага от „полицейската”, а в последствие и от законодателната власт. По този начин се провъзгласява положението на краля като суверен на цялото кралство, стоящ над бароните. Качествен признак на това е суверенитета. Властта на монарха получава независимост от феодалите и първоначално относителният кралски суверенитет се превръща в абсолютен, *superior - supremus*.²⁷

Победител в тази тристранна борба се явява не *respublica* или *civitas*, а властта на краля. Това е власт, която отхвърля дуализма на средновековната държава и обединява народа в едно цяло. Става нужно правната теория да отрази този процес. Италианската теория за корпорациите дава начало за изясняване на корпоративния характер на държавата. Концентрацията на държавната власт в ръцете на княза създава разбирането, че такава власт се явява конститутивен елемент на държавата. По този държавата се свързва с единството на властта и нейната неограниченост от вътрешни или външни фактори.²⁸ Държавата притежава суверенна власт, което означава, че тя е независима от каквато и да е друга власт.²⁹

Учението за суверенитета в различни исторически епохи, развивано от от множество автори, търпи своето развитие, за да може адекватно да отговаря на обществените условия. Поставя се въпроса на кого принадлежи суверенната власт (монарх, народ), но не се подставя под съмнение върховната власт на държавата. Суверенният орган в държавата и суверенната държава представляват съвършено различни понятия.³⁰

Йелинек счита за основна грешка в учението за суверенитета отъждествяването на органа на суверенитета със суверенната държава. Също така неправилно е запълването на отрицателното понятие за суверенитет с положителното съдържание на държавната власт. Историческо развитие на суверенитета, пише Йелинек, показва отричането на подчинение и ограничение на държавата от друга власт. Суверенната държавна власт е власт не признаваща друга по-висша. Суверенната държавна власт по този начин се явява независима върховна

²⁵ Пактам, с. 322.

²⁶ Пактам, с. 325.

²⁷ Йелинек, Г., Общее учение о государствѣ, С. Петербург, 1908, с. 327.

²⁸ Пактам, с. 328.

²⁹ Пактам, с. 331.

³⁰ Пактам, с. 334.

власт. Това се проявява в отношенията на суверенната държава с други държави, а от друга страна – във вътрешните отношения с лицата в държавата.³¹

Суверенитетът съдържа и трети признак. Той е длъжен да означава също и неограничена и не можеща да бъде ограничавана власт. Тази власт е абсолютна по начин, по който и самата тя не може да се намали. Йелинек уточнява, че разглежда суверенитета като правно понятие. Независимостта, върховността и абсолютността на държавната власт са правни, а не фактически характеристики. „*Опитът да се конструира суверенната власт като власт стояща над правото противоречи на историческото развитие на теорията на суверенитета.*”³²

Суверенитетът означава невъзможността юридически да бъде ограничена държавната власт. Суверенитетът се състои в изключителната способност на държавната власт да определя всички направления на собствения си правопорядък. Това формира съответно отрицателната и положителната страна на суверенитета. Безграничността на суверенна власт се разбира само в смисъла, че никоя друга власт юридически не може да възпрепятства промяната на нейния правопорядък. Суверенитетът в никакъв случай обаче не може и не трябва да се отъждествява с всемогъщество на държавата.

Йелинек очертава разликите между суверенитета и държавната власт. Суверенитетът е историческа, а не абсолютна категория. В епохата, когато църквата назначава и сменя кралете, във времена в които тя не зачита границите на държавите, не можем да говорим за суверенна държава. Отношенията между монарха и бароните (феодалите), градските общества, образуването на средновековните съюзи са все причини, които не позволяват да се класифицира една държава, а също и да се разберат отношенията между държави с помощта на понятието суверенитет.³³

Каква е разликата между несuverенна и суверенна държава? Суверенитетът е изключителната възможност за правно самоопределяне. Поради това само суверенна държава може, в предела на установените правни граници, свободно да нормира съдържанието на своите компетенции. Държавната власт се проявява преди всичко в съществуването на самостоятелни органи, които осъществяват нейните функции. Способността да се самоопредели по собствена воля е отличителен признак на всяка самостоятелна държавна власт. В несuverенната държава държавната власт също нормира своята компетенция. Тази компетенция обаче не може да бъде променяна по пътя на собственото законодателство. Тя се явява ограничена от правопорядъка на друга държава.^{34 35}

Според Йелинек, властта на отделната държава, която е в състава на съюз от държави, не е ограничена. Ограничения би могло да има само ако такива са признати от съюзна конституция. Фрагментиране на държавната власт би имало в случаите когато тя не може да се прояви в своята пълнота. Отделните държави, изграждащи съюза, имат всички необходими държавни органи, които осъществяват всички съществени материални държавни функции. Ако те бъдат ограничени в това отношение ще престанат да бъдат държави със своя държавна власт.³⁶

REFERENCES

1. Balamezov, St. (1993), *Common Doctrine of the State*, Sofi-R, 123-434
2. Jellinek, G. (1908), *Common Doctrine of the State*, S. Petersburg, 317-370
3. Vladikin, L. (2007), *Common Doctrine of the State*, S., 260-443

³¹ Пактам, с. 347.

³² Вж. пактам. с. 348.

³³ Йелинек, Г., *Общое учение о государствѣ*, С. Петербург, 1908, с. 358.

³⁴ Пактам, с. 364.

³⁵ Пример за друга възможност за ограничаване на държавната компетенция са отношенията между България и Османската империя, гарантирани от международни договори. Нито една от двете държави не може да разшири своите компетенции спрямо другата.

³⁶ Йелинек, Г., цит. съч., с. 370.